

Ks. Roman Buchta¹

Uniwersytet Śląski w Katowicach

ORCID: 0000-0001-9984-3910

**ZADANIA KATECHETYCZNO-DUSZPASTERSKIE
WSKAZANE PRZEZ KS. FRANCISZKA BLACHNICKIEGO
W KATECHUMENACIE NA DZISIEJSZĄ GODZINĘ.
SPOJRZENIE W PERSPEKTYWIE MINIONEGO PÓŁWIECZA**

*CATECHETICAL-AND-PASTORAL TASKS IDENTIFIED BY FR. FRANCISZEK
BLACHNICKI IN „KATECHUMENAT NA DZISIEJSZĄ GODZINĘ”
(„CATECHUMENATE FOR TODAY’S HOUR”).
REFLECTION FROM THE PERSPECTIVE OF THE PAST HALF CENTURY*

ABSTRACT:

Autor artykułu odwołuje się do tekstów ks. F. Blachnickiego, które ukazały się w „Tygodniku Powszechnym” w 1973 roku. Stało się to inspiracją do szerokiej dyskusji na temat aktualnego stanu polskiego katolicyzmu. Odnosząc się do wyników badań socjologicznych o polskiej religijności przeprowadzonych przez ks. W. Piwowarskiego, Blachnicki wskazał słabości tradycyjnej posługi duszpasterskiej oraz proponowanych wówczas form katechezy. Zasugerował jednocześnie cztery główne kierunki odnowy inspirowane nauczaniem Soboru Watykańskiego II. Zdaniem ks. F. Blachnickiego są nimi: odnowa katechezy, odnowa i formacja rodziny, rozwijanie katechezy dorosłych, odnowa życia liturgicznego.

In the first part of his paper the author refers to texts by father Blachnicki which were published in *Tygodnik Powszechny* in 1973. This inspired a wide-ranging discussion on an actual condition of the Polish Catholicism. Referring to results of a sociological research on Polish religiousness made by father Piwowarski, Blachnicki pointed at weaknesses of a traditional ministry and existing forms of catechesis of these times. At the same time he suggested four major directions of a renewal in the conciliar spirit. According to Blachnicki the said measures should be taken to reach the following aims: renewal of catechesis, renewal of Polish families, organization of a catechesis for the grown-ups and a renewal of a liturgy.

¹ Ks. Roman Buchta, dr hab. prof. UŚ w Katowicach, Wydział Teologiczny. Adres: ul. Jordana 18, 40-043 Katowice, Polska. Adres: roman.buchta@us.edu.pl.

Zamiarem autora artykułu jest próba spojrzenia w perspektywie ostatniego półwiecza na zadania katechetyczno-duszpasterskie wskazane przez ks. F. Blachnickiego w artykule *Katechumenat na dzisiejszą godzinę*. Pomimo niewątpliwego zaangażowania szeroko rozumianego środowiska katechetycznego w Polsce, wskazane wówczas postulaty nieustannie domagają się akomodacji do uwarunkowań przeżywanego czasu – „danej godziny zbawienia” (*kairos*).

In his paper the author tries to look at the said issues in a spirit of pastoral and scientific searches of father Blachnicki. The aim is to look at the range of topics from a contemporary ministry perspective and point at the tasks which, in spite of genuine efforts of the past years, still call for their final accomplishment.

Słowa kluczowe: Franciszek Blachnicki, odnowa katechezy, katechumenat rodzinny, katecheza dorosłych, odnowa liturgii

Keywords: Franciszek Blachnicki, renewal of catechesis, family catechumenate, catechesis of adults, renewal of liturgy

Przypadająca w 2021 r. setna rocznica urodzin ks. Franciszka Blachnickiego skłania do podjęcia raz jeszcze refleksji naukowej skoncentrowanej wokół myśli teologiczno-pastoralnej Czciogodnego Sługi Bożego. Ksiądz F. Blachnicki znany jest szerszym kręgom kościelnym przede wszystkim jako założyciel „oazy”, czyli Ruchu Światło-Życie, oraz jako niezwykle zaangażowany duszpasterz na różnych odcinkach życia Kościoła: duszpasterstwa trzeźwości, służby ołtarza, młodzieży i dorosłych. Nie wolno jednak zapominać, że równocześnie był on wybitnym naukowcem – teologiem pastoralnym. Działalność pastoralno-naukowa ks. Blachnickiego obejmowała trzy obszary: teologię pastoralną, katechetykę i ruch oazowy. Jego niekwestionowanym osiągnięciem było wypracowanie nowej koncepcji katechetyki, uwzględniającej rozwijającą się europejską myśl katechetyczną, ze szczególnym zwróceniem uwagi na wskazania i inspiracje płynące z dokumentów II Soboru Watykańskiego.

Naukowe poszukiwania ks. Blachnickiego koncentrowały się wokół wypracowania takiego modelu katechezy, która skutecznie wprowadzi nowe pokolenia chrześcijan we wspólnotę Kościoła. Postrzegając katechetykę jako naukę o kościelnym katechumenacie, konsekwentnie opowiadał się za jego przywróceniem. Jako „Prorok żywego Kościoła” był głęboko przekonany, że „Kościół [...] musi patrzeć w przyszłość, troszczyć się o pokolenia zbliżające się ku niemu [...]”. W tym sensie mówimy, że Kościół zawsze musi mieć swój katechumenat, choć zmienia się jego forma. Katechumenat zawsze musi się zwracać do człowieka tej «godziny» (*kairos*)². Inaczej mówiąc, już wówczas postulował konieczność katechezy inicjacyjnej, będącej w służbie wtajemniczenia chrześcijańskiego, na co zwracają obecnie uwagę kolejne dokumenty katechetyczne³.

² F. Blachnicki, *Pisma katechetyczne*, t. 2: *Katechetyka fundamentalna*, red. M. Marczewski, r. Murawski, K. Misiaszek, Warszawa 2006, s. 37.

³ Zob. Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Catechesi tradendae* [dalej: CT], nr 23; *Katechizm Kościoła Katolickiego* [dalej: KKK], nr 1253; Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium*

To, co ks. F. Blachnicki napisał przed laty na temat trudności i zagrożeń polskiej katechezy, w niczym nie straciło na aktualności. Nie straciła także na aktualności trafna ocena ks. prof. Romana Murawskiego, który o *Pismach katechetycznych* Blachnickiego mówił z przekonaniem: „Gdy czyta się jego słowa, odnosi się wrażenie, jakby formułował je człowiek znający bardzo dobrze bolączki współczesnej katechezy polskiej, z początków trzeciego tysiąclecia”⁴.

Celem niniejszego opracowania jest próba spojrzenia w perspektywie ostatniego półwiecza na zadania katechetyczno-duszpasterskie wskazane przez ks. F. Blachnickiego w artykule: *Katechumenat na dzisiejszą godzinę*⁵. Krocząc niejako po wskazanych przed laty drogach soborowej odnowy, w ramach niniejszego opracowania odwołamy się do swoistego „trójgłosu” ks. Blachnickiego, który w 1973 r. opublikował w „Tygodniku Powszechnym” swoje uwagi na temat ówczesnego stanu polskiej religijności⁶. Poprzez konstruktywną krytykę jej ewidentnych słabości wskazał wówczas główne kierunki i szanse odnowy dla polskiego Kościoła. Pomimo niewątpliwego zaangażowania szeroko rozumianego środowiska katechetycznego w Polsce, wskazane wówczas postulaty nieustannie domagają się akomodacji do uwarunkowań przeżywanego czasu – „danej godziny zbawienia” (*kairos*)⁷.

W DRODZE OD INFORMACJI O KOŚCIELE KU CHRZEŚCIJAŃSKIEMU WTAJEMNICZENIU

Inspiracją dla wspomnianych wypowiedzi ks. Blachnickiego na łamach „Tygodnika Powszechnego” było opublikowanie przez ks. Władysława Piwowskiego wyników kilkuletnich badań socjologicznych nad religijnością czterech wiejskich

ogólne o katechizacji (wyd. pol.), Poznań 1998, nr 52, 63-68; Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce* (20.06.2001) [dalej: PDK], Kraków 2002, nr 51-53; Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce* [dalej: PPK 2018], Częstochowa 2018, s. 29-50; Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach* [dalej: PNR 2019], Częstochowa 2019, s. 39-82; Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Dyrektorium katechetyczne* (wyd. pol.), Kielce 2020, nr 61-65, 242.

⁴ R. Murawski, *Wstęp*, w: F. Blachnicki, *Pisma katechetyczne*, t. 1: *Kerygmatyczna odnowa katechezy*, red. M. Marczewski, r. Murawski, K. Misiaszek, Warszawa 2005, s. 15.

⁵ Zagadnienia te były już podejmowane przez autora w artykule: *Zadania dla współczesnego duszpasterstwa wynikające z „Katechumenatu na dzisiejszą godzinę”* – Zob. Ks. Franciszek Blachnicki – *katechetyk i pastoralista. W dwudziestą rocznicę śmierci Sługi Bożego*, red. R. Buchta, Katowice 2009 (Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, 54), s. 217-234. W ramach niniejszego opracowania zostaną one przedstawione z uwzględnieniem wskazań najnowszych dokumentów katechetycznych oraz wyników późniejszych badań autora.

⁶ F. Blachnicki, *Analiza, diagnoza i terapia*, „Tygodnik Powszechny” 10(1973), s. 1-2; tenże, *Kościół: ideał i rzeczywistość*, „Tygodnik Powszechny” 18(1973), s. 1-2; tenże, *Katechumenat na dzisiejszą godzinę*, „Tygodnik Powszechny” 24(1973), s. 1-2.

⁷ Zob. F. Blachnicki, *Katechetyka fundamentalna. Skrypty dla studentów KUL*, Lublin 1970, s. 21.

parafii rejonu puławskiego⁸. Zasadniczy problem polegał na tym, że wśród badanych, z których 95% określonych zostało jako wierzący, co czwarty nie posiadał katechizmowej wiedzy o Trójcy Świętej, zaledwie ponad połowa (57%) miała poprawny obraz Chrystusa, Boga-Człowieka, jedna trzecia uważała Chrystusa jedynie za wybitnego człowieka, a co dziesiąty nie wierzył w Jego historyczne istnienie⁹. Wobec powyższych faktów ks. Blachnicki postawił pytanie: czy i na jakiej podstawie można zaliczyć do „wierzących” tych, którzy faktycznie nie wierzą w Trójcę Świętą i bóstwo Jezusa? Jaka jest różnica pomiędzy członkami sekt, np. świadkami Jehowy, którzy odrzucają bóstwo Chrystusa, a tymi, którzy deklarują się jako wierzący katolicy, nie mając jednocześnie wiary w sensie chrześcijańskim?¹⁰

Ksiądz Blachnicki przestrzegał jednak przed pochopnym formułowaniem wskazań terapeutycznych, czyli tzw. wniosków duszpasterskich. Jego zdaniem głosy mówiące o bezwzględnej konieczności zintensyfikowania dotychczasowych wysiłków katechetycznych są świadectwem całkowitego niezrozumienia natury zasygnalizowanego problemu. Trudno bowiem powiedzieć, żeby chrześcijanom naszych czasów zabrakło nauczania religijnego. W żadnej epoce dziejów nie wkładano tyle wysiłku w systematyczną katechizację dzieci i młodzieży, ile w XIX i XX wieku. Nasz Autor mówi wprost: „Mamy już za sobą epokę złudzeń co do skuteczności tej drogi dla pogłębienia wiary [...]. Mimo potęgowania ilościowego i jakościowego dydaktycznego trudu nauczania, ignorancja religijna wciąż trwa, analfabetyzm wzrasta. Epoka największego wysiłku nauczania wiary jest epoką największego kryzysu wiary”¹¹.

Wydaje się, że tak radykalna ocena stanu polskiej religijności stała się dla ks. Blachnickiego jedną z głównych przyczyn obligujących go do poszukiwania skutecznych sposobów przeprowadzenia odnowy w duchu soborowym¹². Odważnie stawia pytanie o przyczynę takiego stanu rzeczy. Jego zdaniem leży ona w wadliwej koncepcji nauczania wiary, którą przejęliśmy w XIX w. pod wpływem epoki oświecenia, jej racjonalizmu, potem neoscholastyki i świeckiej dydaktyki. Był on głęboko przekonany, że „wiary nie przekazuje się w ten sposób [...]. Wiary nie można «nauczyć», tak jak można nauczyć geografii i matematyki! Wiare można przekazać, jeżeli będzie się ją głosiło jako Słowo Boże, które o tyle może być zasymilowane, o ile stanie się «słowem życia», o ile będzie równocześnie podejmowany wysiłek uczynienia go zasadą i normą życia i postępowania. W prze-

⁸ W. Piwowarski, *Religijność wiejska w warunkach urbanizacji*, Warszawa 1971 (seria: Biblioteka „Więzi”).

⁹ F. Blachnicki, *Analiza, diagnoza i terapia*, dz. cyt., s. 1.

¹⁰ Tamże.

¹¹ Tamże. Zob. także: tenże, *Sympatycy czy chrześcijanie? Katechumenat na dzisiejszą godzinę*, Kraków 2003², s. 30-37.

¹² Na temat katechezy w kontekście polskiego typu religijności zob.: F. Blachnicki, *Pisma katechetyczne. Kerygmatyczna odnowa...*, dz. cyt., s. 37-41; tenże, *Pisma katechetyczne. Katechetyka fundamentalna*, dz. cyt., s. 107-111.

ciwnym razie przekaże się tylko czysto werbalną wiedzę religijną, która bardzo szybko pójdzie w zapomnienie”¹³.

Ksiądz Blachnicki niejako świadomie prowokuje do dalszej dyskusji, proponując szerszą refleksję nad stanem wprowadzania posoborowej odnowy w polskim Kościele¹⁴. Z perspektywy minionego półwiecza widać, jak trafne były wygłoszone wówczas sądy. Wyjątkowe znaczenie ks. Blachnickiego jako pastoralisty i katechetyka polega jednak na tym, że nie poprzestał on jedynie na krytycznej ocenie tego, co jest, ale poprzez dogłębną refleksję naukową i szereg działań pastoralnych zmierzał do stworzenia spójnego systemu, który umożliwi Kościołowi skuteczny przekaz wiary następnym pokoleniom chrześcijan¹⁵. Z całą pewnością szczególnym świadectwem jego ówczesnych poszukiwań są przemyślenia, które zawarł on w swoim artykule: *Katechumenat na dzisiejszą godzinę*.

W POSZUKIWANIU ADEKWATNEJ FORMY PRZEKAZYWANIA WIARY

Ksiądz Blachnicki podkreślał, że nie kwestionuje samej wartości i konieczności nauczania wiary w Kościele. Jego zastrzeżenia dotyczą natomiast określonej, wadliwej koncepcji nauczania wiary w Kościele. Odwołując się do doświadczeń pierwszych wieków chrześcijaństwa, wskazuje na różne formy przepowiadania słowa Bożego, czyli nauczania wiary stosownie do stopnia dojrzałości eklezjalnej adresatów¹⁶. Aby należycie ukazać problem katechezy we współczesnym Kościele, nie można ograniczać się do zagadnień natury duszpastersko-organizacyjnej, programowej czy też metodyczno-dydaktycznej. Wszystkie one, chociaż bardzo

¹³ F. Blachnicki, *Analiza, diagnoza i terapia*, dz. cyt., s. 1. Zob. także: tenże, *Pisma katechetyczne. Katechetyka fundamentalna*, dz. cyt., s. 124-126, 135-146.

¹⁴ „Powstaje [...] pytanie, czy nasze duszpasterstwo [...] jest zdolne do tego, żeby wychować taką świadomość dojrzałej wiary, która warunkuje apostołstwo świeckich. Generalnie rzecz biorąc, trzeba stwierdzić, że jeszcze nie doszło do takiej przemiany w stylu i modelu zwyczajnego, przeciętnego duszpasterstwa parafialnego, aby miało ono w sobie środki i metody formowania wiary dojrzałej”. – F. Blachnicki, *Godziny Taboru*, Carlsberg – Lublin 1989, s. 58.

¹⁵ Zob. F. Blachnicki, *Charyzmat „Światło-Życie” w służbie odnowy Kościoła lokalnego*, w: tenże, *Charyzmat „Światło-Życie”. Teksty podstawowe*, [bmw] 1987, s. 66-77; tenże, *Godziny Taboru*, dz. cyt., s. 51-65.

¹⁶ Przez *kerygmę* rozumiano pierwsze przepowiadanie zbawczego orędzia Chrystusa ludziom jeszcze niewierzącym dla wzbudzenia ich wiary, a przez *katechezę* (albo *didache*) – systematyczne wprowadzenie w całość prawd chrześcijańskiej tych, którzy już uwierzyli i włączyli się do wspólnoty Kościoła. Słowo *didaskalia* oznaczało zaś stałe i pogłębiające nauczanie wiary, mające towarzyszyć chrześcijanom we wszystkich okolicznościach życia. W późniejszych wiekach ten jakże zasadny podział uległ niestety znacznemu zatraceniu. – Zob. F. Blachnicki, *Katechumenat na dzisiejszą godzinę*, s. 1; zob. także: tenże, *Pisma katechetyczne. Kerygmaticzna odnowa...*, dz. cyt., s. 122-123; tenże, *Sympatycy czy chrześcijanie?...*, dz. cyt., s. 43-74. Szerzej na temat katechezy pierwotnego Kościoła pisze R. Murawski: *Wczesnochrześcijańska katecheza (Do Edyktu Mediolańskiego – 313 r.)*, Płock 1999; *Historia katechezy*, w: *Historia katechezy i katechetyka fundamentalna*, red. J. Stala, Tarnów 2003, s. 24-65.

ważne, nie dotyczą jednak – zdaniem ks. Blachnickiego – najistotniejszego problemu, jakim jest kryzys samej koncepcji tradycyjnej katechezy rozumianej jako aktualna forma katechumenatu Kościoła. Takie rozumienie katechezy pociąga za sobą zmianę koncepcji samej katechetyki jako nauki w ogóle. Nie może być ona rozumiana jedynie jako teoria katechezy lub dydaktyka nauki religii. W świetle pojawiających się tendencji katechetyka łączona jest z szerszym pojęciem katechumenatu i określana właśnie jako nauka o kościelnym katechumenacie¹⁷. Ksiądz Blachnicki zwracał uwagę, że w tym ujęciu katecheza jawi się jako pojęcie o zakresie węższym niż katechumenat. Jest ona jednym z jego elementów składowych¹⁸.

Omawiając temat katechezy, należy spojrzeć na nią przez pryzmat katechumenatu, który w świetle badań teologii pastoralnej nazywany jest funkcją Kościoła¹⁹. Jego sens polega na tym, że Kościół jako rzeczywistość dynamiczna, jako lud Boży powinien stale patrzeć w przyszłość. Trwanie i rozwój Kościoła uwarunkowane są troską o następne pokolenia, które musi on przygotować dla Pana. W celu owocnego spełnienia tego zadania powinien on być całkowicie obecny w swojej godzinie. Ta obecność, zdaniem ks. Blachnickiego, wyraża się właśnie w katechumenacie dostosowanym do potrzeb danego czasu, danej godziny zbawienia – *kairos*²⁰. Powyższe ujęcie sensu i zadań kościelnego katechumenatu wyznacza w sposób naturalny kierunki badań dla katechetyki, która – rozumiana jako nauka o katechumenacie – zmierza do wypracowania i wskazania takiej jego formy, która najlepiej odpowiada uwarunkowaniom swojego czasu²¹.

Zarówno studium dziejów Kościoła pod względem doświadczeń katechetycznych minionych wieków, jak i obserwacja aktualnej rzeczywistości eklezjalnej obligują katechetykę, aby ciągle na nowo stawiała sobie pytanie o adekwatność proponowanej formy katechumenatu. Dotyczy to zwłaszcza jego celowości i wystarczalności, „czy spełnia on swoje zadania, jakie wynikają z potrzeb i natury Kościoła, mającego się urzeczywistniać we współczesnym świecie?”²²

KATECHUMENAT RODZINNY JAKO SZANSA DLA „DANEJ GODZINY” (*KAIROS*) KOŚCIOŁA

Konfrontując postulowany model katechumenatu, rozumianego jako funkcja Kościoła urzeczywistniającego się w świecie, ze współczesną sobie rzeczywistością polskiego duszpasterstwa, ks. Blachnicki zauważył, że jego zasadniczą formą jest

¹⁷ Zob. F. Blachnicki, *Pisma katechetyczne. Katechetyka fundamentalna*, dz. cyt., s. 36-40.

¹⁸ Tenże, *Katechumenat na dzisiejszą godzinę*, dz. cyt., s. 1.

¹⁹ Zob. tenże, *Pisma katechetyczne. Katechetyka fundamentalna*, dz. cyt., s. 160-172.

²⁰ Zob. tenże, *Katechetyka fundamentalna. Skrypt dla studentów...*, dz. cyt., s. 21.

²¹ Tenże, *Katechumenat na dzisiejszą godzinę*, dz. cyt., s. 1. Pytanie o formę katechumenatu stawiał ks. Blachnicki wielokrotnie. – Zob. tenże, *Sympatycy czy chrześcijanie?...*, dz. cyt., s. 23-30.

²² Tenże, *Katechumenat na dzisiejszą godzinę*, dz. cyt., s. 1; zob. tenże, *Pisma katechetyczne. Katechetyka fundamentalna*, dz. cyt., s. 253-261.

systematyczne, zorganizowane na sposób szkolny nauczanie religii dzieci i młodzieży²³. Konsekwencją takiego sposobu podejścia do kwestii chrześcijańskiego wychowania jest utrata przez ogół rodziców świadomości własnej odpowiedzialności za rozwój religijny dzieci. W swoim mniemaniu wywiązują się oni dostatecznie z przyjętych zobowiązań przez sam fakt „posyłania” dzieci na naukę religii. Od strony duszpasterzy i katechetów przejawia się to zaś świadomością wzięcia na siebie obowiązku zorganizowania i przeprowadzenia katechumenatu, czyli wprowadzenia we wspólnotę Kościoła nowych pokoleń²⁴. Wspomniana wcześniej analiza skuteczności takiego sposobu religijnego wychowania prowadzi jednoznacznie do zasadniczego zakwestionowania tezy o wystarczalności przyjętej we współczesnym Kościele formy katechumenatu. Blachnicki skłaniał się ku przyjęciu rewolucyjnej naówczas tezy, że „katecheza, nawet najlepsza, w oderwaniu od innych czynników, nie jest zdolna sama przez się spełnić istotnego zadania katechumenatu, jakim jest wprowadzenie w Kościół nowych pokoleń”²⁵. Odnosząc się do wspomnianych trudności związanych z dotychczas realizowanym sposobem przekazywania wiary, ks. Blachnicki postawił pytanie: co dalej z tzw. szkolnym katechumenatem dzieci i młodzieży? Jego zdaniem jest on cennym dorobkiem naszej epoki i należy go nie tylko utrzymywać, ale stale udoskonalać według wskazań odnowy katechetycznej. Nie można go jednak postrzegać jako jedynej i właściwej formy katechumenatu naszych czasów²⁶. Powinien być raczej traktowany jako pomocniczy w stosunku

²³ Swoje krytyczne oceny formułował ks. Blachnicki w czasie, gdy nauczanie religii odbywało się przy parafii. Wraz z powrotem od 1 września 1990 r. nauki religii do szkoły, oprócz wielu pozytywnych aspektów, można dostrzec także niepokojące zjawiska. Szczególny niepokój budzi obniżająca się frekwencja dzieci i młodzieży na Mszy Świętej niedzielnej, częstotliwość przyjmowania Komunii św. oraz przystępowania do sakramentu pokuty. Andrzej Potocki, dokonując bilansu „za i przeciw” obecności religii w szkole, dochodzi do wniosku, że najbardziej widocznym negatywnym aspektem powrotu nauczania religii do szkoły jest osłabienie więzi młodego pokolenia z własną parafią. – Zob. A. Potocki, *Katecheza między „niebem” a „ziemią” – między parafią a szkołą*, „Katecheta” 45,2(2001), s. 15-16.

²⁴ Analizując wskazane wówczas przez ks. Blachnickiego trudności, Kazimierz Misiaszek stwierdza, że dzisiaj „można nawet powiedzieć, że przez obecność religijnej formacji w szkole dochodzi w wielu przypadkach do braku zainteresowania się nią nie tylko poszczególnych Kościołów lokalnych (wszystkich jego członków, nie tylko tylko pasterzy i samych katechetów!), ale nawet samych rodziców, którzy postrzegają obecną sytuację w kategoriach pragmatycznych, dla siebie wygodnych, gdyż zwalnia ich ona z troski o pełną chrześcijańską formację dziecka we wspólnocie chrześcijańskiej. Ukształtowała się już w dużej mierze świadomość, że dziecko otrzymuje w szkole wystarczający rodzaj formacji religijnej, za którą też są – w opinii rodziców – odpowiedzialni głównie katecheci”. – K. Misiaszek, *Wspólnota chrześcijańska (parafia) jako podmiot katechezy*, w: *Katecheza w parafii. Poszukiwanie tożsamości*, praca zbior. pod red. K. Kantowskiego, Warszawa, 2004, s. 25.

²⁵ F. Blachnicki, *Katechumenat na dzisiejszą godzinę*, dz. cyt., s. 2.

²⁶ Na temat pilnej konieczności zorganizowania w duszpasterstwie parafialnym katechumenatu nawiązującego w swojej formie do *Obrzędu chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych* (OICA) ks. Blachnicki wypowiedział się jednoznacznie: „Trzeba zaznaczyć, że powyższe etapy formacji do dojrzałej postawy wiary powinni przejść wszyscy chrześcijanie, niezależnie od tego, w jakim wieku zaczynają włączać się w ten proces. Zarysowany program formacyjny może być realizowany

do katechumenatu rodzinnego. Dla ks. Blachnickiego jest to warunek *sine qua non*, gdyż – jak twierdził – „nie należy zapominać o tym, że Kościół nie zdołał oprzeć się procesom laicyzacji i dechrystianizacji, mimo ogromnego wysiłku włożonego w rozbudowę szkolnego katechumenatu”²⁷.

Dziś z perspektywy czasu widzimy, że właśnie troska o optymalizację towarzyszących katechezie „innych czynników” stała się zadaniem, które potraktował ks. Blachnicki z pełną odpowiedzialnością. Na podstawie własnych doświadczeń oraz w oparciu o psychologię religii zwrócił uwagę, że wiara dziecka nie może się w pełni rozwinąć, jeżeli nie znajduje ona oparcia w wierze i życiu religijnym najbliższego otoczenia. Dziecko dochodzi do zaktualizowania własnych postaw religijnych przez partycypację w postawach religijnych dorosłych, zwłaszcza tych, z którymi jest blisko związane przez miłość i codzienne kontakty. Blachnicki twierdził wprost, że złudzeniem jest chcieć przekazać wiarę dziecku tak, jak się ją przekazuje dorosłym. Postawę dziecka kształtuje bowiem atmosfera religijna, z którą styka się na co dzień, a nie zaś poznanie i ukształtowanie pojęć. Dziecko potrzebuje nie tyle nauczycieli, ile świadków wiary. Zatem „wysiłek wkładany przez urzędowych katechetów Kościoła w kształtowanie postaw religijnych [...] będzie się kończył fiaskiem, jeżeli nie będzie on wspierany przez wpływ religijnego środowiska domowego. Wpływ środowiska okaże się bowiem zawsze silniejszy niż wpływ najlepszej nawet katechezy”²⁸.

W świetle powyższych rozważań wyprowadził ks. Blachnicki wnioski dla duszpasterstwa. Jego zdaniem, głównym podmiotem katechezy i wychowania chrześcijańskiego jest wierząca rodzina i w stosunku do niej rola urzędowego katechety jest raczej pomocnicza. Dlatego główny wysiłek katechetycznej formacji, bez zaniedbania dotychczasowych osiągnięć katechezy w jej obecnej formie, powinien zostać przesunięty w kierunku odbudowania rodzinnej wspólnoty chrześcijańskiej. Niezbędny jest zatem powrót do katechumenatu rodzinnego²⁹, rozumianego jako naturalna konsekwencja praktyki chrztu niemowląt. Co do odpowiedzialności za formację religijną dzieci i młodzieży, Blachnicki był przekonany, że „rodzice nie mogą tego obowiązku przerzucić na urzędowych katechetów Kościoła, a ci [...] popełniają zasadniczy błąd, jeżeli wezmą na siebie całą odpowiedzialność za wychowanie religijne nowego pokolenia [...]. W ten sposób bowiem biorą na siebie obowiązek, którego nie są w stanie wypełnić”³⁰.

na kilku poziomach: dziecięcym, młodzieżowym, pomaturalnym (studenci, młodzież pracująca zawodowo), ludzi dorosłych” – F. Blachnicki, *Oaza nowego życia I stopnia. Podręcznik*, Krościenko 2001⁸, s. 12; zob. tenże, *Sympatycy czy chrześcijanie?...*, dz. cyt., s. 92-113.

²⁷ Tenże, *Katechumenat na dzisiejszą godzinę*, dz. cyt., s. 2.

²⁸ Tamże; zob. tenże, *Pisma katechetyczne. Kerygmatyczna odnowa...*, dz. cyt., s. 260-268; tenże, *Pisma katechetyczne. Katechetyka fundamentalna*, dz. cyt., s. 245-253.

²⁹ Zob. tenże, *Sympatycy czy chrześcijanie?...*, dz. cyt., s. 78-92.

³⁰ Tenże, *Katechumenat na dzisiejszą godzinę*, dz. cyt., s. 2. Na temat tzw. podmiotu aktywne-go katechezy zob.: tenże, *Pisma katechetyczne. Katechetyka fundamentalna*, dz. cyt., s. 225-234.

Można jednak postawić pytanie: czy współczesne chrześcijańskie rodziny przestrzegają siebie w taki właśnie sposób – jako wspólnotę „domowego Kościoła” oraz „rodzinny katechumenat”? Czy są świadome swojej misji i odpowiednio do niej podjęcia przygotowane?³¹

W środowisku rodzinnym rodzice stają się z natury pierwszymi katechetami swoich dzieci³². W relacji do młodego pokolenia, które zwykle konfrontuje własną wiarę z wiarą dorosłych, spełniają fundamentalną rolę wzorów. Rodzina chrześcijańska jako wspólnota „Kościoła domowego” podejmuje właściwe sobie zadanie wychowania do misji i udziału w życiu Kościoła³³. Ze względu na niezastąpioną wartość katechezy rodzinnej, mogącej pełnić funkcję katechumenatu rodzinnego, zadaniem wspólnoty parafialnej jest wspieranie rodziców w dziele wychowania w wierze ich dzieci. Powinno się to dokonywać poprzez stały patronat modlitewny całej wspólnoty, osobiste kontakty duszpasterzy i katechetów z rodzicami, a także poprzez katechezę dorosłych skierowaną do rodziców, zwłaszcza w ramach bezpośredniego przygotowania do sakramentów, o które proszą dla dzieci. Uczestnictwo rodziców w tej formacji jest jedną z dróg wzmocnienia misyjnego wymiaru ich chrześcijańskiej tożsamości. Katechetyczne spotkania z rodzicami mają służyć także do rozpoznania sytuacji wymagających szczególnej troski duszpasterskiej oraz owocować propozycjami wspólnotowego czy indywidualnego towarzyszenia rodzinie na drodze wzrostu wiary bądź powrotu do niej³⁴.

Odnosząc się całościowo do współczesnych uwarunkowań duszpasterstwa katechetycznego, zasadny wydaje się wniosek, że postulat dowartościowania katechumenalnego wymiaru formacji, od lat obecny w polskiej refleksji katechetyczno-duszpasterskiej, znajduje coraz pełniejszą aplikację we wskazaniach najnowszych dokumentów katechetycznych. Zarówno bowiem *Podstawa programowa katechezy*, jak również wprowadzany od roku szkolnego 2020/2021 *Program nauczania religii* jednoznacznie podkreślają konieczność współpracy w dziele wychowania rodziny, parafii i szkoły³⁵. Jak czytamy w programie nauczania religii, to właśnie „rodzice są pierwszymi wychowawcami, a rodzina tworzy pierwszą wspólnotę dojrzewania i rozwoju wiary. Ta najmniejsza, a zarazem najbardziej naturalna, wspólnota powinna odzwierciedlać różne aspekty i funkcje życia całego Kościoła”³⁶. Wskazując główne kierunki działań katechetycz-

³¹ Zob. R. Buchta, *Mystagogic dimension of christian formation in the family community*, „Roczniki Teologiczne” 67,11(2020), s. 45.

³² Zob. Sobór Watykański II, Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis* [dalej: DWCH], 3.

³³ Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio*, 49.

³⁴ Zob. R. Buchta, *Wstęp*, w: Komisja Duszpasterstwa Konferencji Episkopatu Polski, „*Duch, który umacnia miłość...*”. *Program duszpasterski Kościoła w Polsce na lata 2017–2019. Zeszyt katechetyczny*, Katowice 2017, s. 5-6.

³⁵ PPK 2018, s. 25-26, 48-50, 92-93, 136-137, 161-164; PNR 2019, s.34-35, 78-82, 154-156.

³⁶ PNR 2019, s. 78.

no-duszpasterskich, w nowym programie akcentuje się konieczność umacniania świadomości, że rodzina jest wezwana do wspólnej codziennej modlitwy, do czytania słowa Bożego i Komunii eucharystycznej. Poprzez organizowane w parafii spotkania katechetyczne należy dążyć do stworzenia katechezy rodzinnej, bez której nie sposób mówić o pełnym przygotowaniu do życia chrześcijańskiego³⁷. Spotkania z rodzicami powinny wpisywać się w całokształt działań katechetycznych, a poprzez nadany im charakter wychowawczy wspomagać ich w wypełnianiu zadań formacyjnych³⁸. W tej samej optyce ujmuje mistagogiczny wymiar formacji chrześcijańskiej we wspólnocie rodzinnej program duszpasterski Kościoła w Polsce³⁹. Można żywić nadzieję, że zawarte w dokumentach postulaty i wskazania znajdą swoją realizację w ramach codziennej praktyki katechetyczno-duszpasterskiej⁴⁰.

KATECHEZA DOROSŁYCH WSPARCIEM DLA KATECHUMENATU RODZINNEGO

Jeżeli przyjmiemy jako słuszne przedstawione powyżej wnioski dotyczące znaczenia katechumenatu rodzinnego, to w sposób naturalny zrodzi się konieczność zorganizowania i prowadzenia w parafiach systematycznej katechizacji dorosłych. Właśnie w taki sposób postrzegał problem ks. Blachnicki, kiedy mówił o katechezie dorosłych jako warunku niezbędnym do tego, aby Kościół pozostał we współczesnym świecie żywy i aktywny⁴¹.

Mówiąc o znaczeniu katechezy dorosłych, twierdził, że nie może ona być rozumiana jedynie jako uzupełnienie wcześniejszych etapów, lecz – co zostało

³⁷ DK 224-235.

³⁸ PNR 2019, s. 78.

³⁹ Zob. R. Buchta, *Wprowadzenie*, w: Komisja Duszpasterstwa Konferencji Episkopatu Polski, *Wielka tajemnica wiary. Program duszpasterski Kościoła w Polsce na rok 2019/2020. Zeszyt katechetyczny*, red. R. Buchta, K. Misiaszek, Katowice 2019, s. 5-6.

⁴⁰ II Synod Archidiecezji Katowickiej, nawiązując do obowiązujących w Polsce dokumentów katechetycznych, zarządził wprowadzenie w każdej parafii katechezy dorosłych, ze szczególnym uwzględnieniem katechezy dla rodziców dzieci przygotowujących się do sakramentów inicjacji chrześcijańskiej. Wśród zaleceń synodu znalazło się także objęcie katechezą rodziców dzieci i młodzieży na wszystkich poziomach nauczania. Spotkania katechetyczne z rodzicami mają mieć charakter mistagogiczny, zmierzający do aktywnego i pełnego udziału rodziny w Eucharystii. – Zob. *Wysłuchani w Ducha. Uchwały II Synodu Archidiecezji Katowickiej*, Katowice 2016, nr 271, 272, 277, 278.

⁴¹ Katecheza dorosłych uznawana jest w dokumentach katechetycznych za najznakomitszą formę katechezy. Jej szczególne znaczenie wynika z faktu, że „zwraca się ona do osób wykonujących największe zadania i w ogóle zdolnych do życia według Orędzia Chrześcijańskiego i to w jego pełni” (CT 43). Tym boleśniej odczuwa się fakt, że wiele osób dorosłych nie uczestniczy w żadnej formie katechezy. Wśród przyczyn takiego stanu rzeczy wskazać należy słabość ducha misyjnego naszych wspólnot parafialnych; brak osobistego przekonania duszpasterzy o konieczności prowadzenia katechezy dorosłych oraz deficyty formalne będące skutkiem niedostatecznego przygotowania katechetów.

wyraźnie zaakcentowane – trzeba ją uznać za konieczną samą w sobie. Dorosły chrześcijanin potrzebuje pomocy, aby rozwiązywać w duchu wiary własne problemy życiowe. Tych zaś wiadomości nie można przekazać człowiekowi jakby „na zapas” w katechezie wieku dziecięcego. Ujmując zagadnienie w aspekcie troski Kościoła o skuteczność proponowanego katechumenatu, potrzeba systematycznej katechezy dorosłych wynika z praktyki chrztu niemowląt, która pociąga za sobą konieczność podjęcia przez rodziców obowiązku chrześcijańskiego wychowania, rozumianego właśnie jako prowadzenie rodzinnego katechumenatu. Do tego zadania trzeba dorosłych nieustannie uzdalniać, aby mogli pełnić rolę autentycznych świadków wiary wobec młodego pokolenia⁴².

Rozwijanie katechezy dorosłych zaliczyć należy zatem do najważniejszych zadań duszpasterskich Kościoła. Jej niezbędność staje się oczywista wobec ról społecznych, jakie podejmują osoby dorosłe. W kontekście społecznym, ekonomicznym, polityczno-kulturowym czy w jakimkolwiek innym związanym z odpowiedzialnością i władzą, często tylko dorosły wierzący jest w stanie być świadkiem nowości i piękna Ewangelii, zgodnie z nauczaniem Jezusa Chrystusa. Podtrzymywanie dialogu Kościoła ze „światem”, jak również szukanie nowych dróg i sposobów jego nawiązania nie będą jednak możliwe bez uprzedniego odkrycia przez dorosłych chrześcijan własnego miejsca we wspólnocie Kościoła. Katecheza dorosłych, świadomie i konsekwentnie wprowadzająca w osobistą relację z Duchem Świętym, stanowi warunek *sine qua non*, aby Kościół „uśpiony” w parafialnych wspólnotach usłyszał wreszcie i przyjął jako skierowane do siebie wołanie: „Zbudź się, o śpiący, [...] a zajaśnieje ci Chrystus!” (Ef 5,14)⁴³.

LITURGICZNA WSPÓLNOTA KOŚCIOŁA – CELEM DLA KATECHUMENATU

Mając w perspektywie wypracowanie dla polskiego Kościoła modelu skutecznego i owocnego katechumenatu, ks. Blachnicki zwrócił uwagę na jeszcze jeden niezbędny do tego element, jakim jest liturgia⁴⁴. Można w tym miejscu zapytać:

⁴² F. Blachnicki, *Katechumenat na dzisiejszą godzinę*, dz. cyt., s. 2. Szerzej o motywach dla zorganizowania w parafii katechezy dorosłych zob.: tenże, *Pisma katechetyczne. Katechetyka fundamentalna*, dz. cyt., s. 223-224; tenże, *Sympatycy czy chrześcijanie?...*, dz. cyt., s. 34-35.

⁴³ Więcej na ten temat zob.: R. Buchta, „Obudzić olbrzyma” – katecheza dorosłych szansą nowej ewangelizacji w parafii, w: *Kazateľská činnosť ako integrálna súčasť novej evanjelizácie II*, Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta, Prešov 2014, s. 155-175.

⁴⁴ Na temat odnowy katechetycznej postrzeganej w ścisłym związku z odnową liturgiczną wypowiadał się ks. Blachnicki wielokrotnie. Zob. np.: *Pisma katechetyczne. Kerygmaticzna odnowa...*, dz. cyt., s. 41-43; 130-139; *Pisma katechetyczne. Katechetyka fundamentalna*, dz. cyt., s. 111-113; *Katecheza o Mszy świętej w świetle soborowej odnowy liturgii*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 19(1966), nr 4-5, s. 243-254; *Urzeczywistnianie się Kościoła w liturgii*, „Collectanea Theologica” 37(1967), z. 1, s. 24-39; *Katecheza a liturgia*, „Collectanea Theologica” 39(1969), z. 3, s. 120-124; *Stan odnowy liturgii w Polsce w przededniu nowych zadań*, „Collectanea Theologica” 40(1970), z. 2, s. 93-95.

dla czego i na jakiej podstawie właśnie liturgii przypisuje ks. Blachnicki tak wielkie znaczenie?

Zgodnie z nauczaniem soborowym (zob. Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum concilium* [dalej:KL], 5-7) Kościół jako nadprzyrodzona wspólnota ludu Bożego najpełniej objawia się w liturgii⁴⁵. Kościół z jednej strony wyraża się w liturgii, która jest jego „samoprzedstawieniem” się, z drugiej zaś liturgia jako skuteczny znak Kościoła sprawia to, co oznacza – urzeczywistnia Kościół⁴⁶. To zaś, zdaniem ks. Blachnickiego, pozwala stwierdzić, że liturgia – w ujęciu soboru – jest sakramentem Kościoła, podobnie jak Kościół jest sakramentem Boga pragnącego zjednoczyć ze sobą rodzaj ludzki⁴⁷. Z powyższych przesłanek płynie wniosek naszego Autora, że właśnie liturgia stanowi konieczne oparcie i gwarancję skuteczności dla wszelkich możliwych form katechumenatu.

Odpowiedź, jakiej udzielił ks. Blachnicki w tej kwestii, może zostać potraktowana jako konkluzja płynąca z przedstawionych rozważań. Jest ona zarazem wskazaniem celu⁴⁸ wszelkich działań podejmowanych w ramach proponowanego katechumenatu: „Celem katechumenatu jest ostatecznie wprowadzenie do wspólnoty Kościoła, a ta wspólnota jest czymś przeżywanym i doświadczanym egzystencjalnie właśnie w znaku zgromadzenia eucharystycznego. Bez przeżycia Kościoła w liturgii, w zgromadzeniu liturgicznym i w rodzącej się z niego wspólnotie parafialnej pozostanie on dla katechumenów zawsze nieżywiwą abstrakcją, co znów postawi pod znakiem zapytania całą skuteczność trudu katechetycznego.

⁴⁵ Zagadnienie liturgii jako skutecznego znaku Kościoła-Wspólnoty było przez ks. Blachnickiego wielokrotnie podejmowane. – Zob. F. Blachnicki, *Teologia pastoralna ogólna, cz. 2: Eklezjologiczna dedukcja teologii pastoralnej. Skrypt dla studentów KUL*, Lublin 1971, s. 282-312; tenże, *Godziny Taboru*, dz. cyt., s. 37-43. Sobór Watykański II, określając współzależność Kościoła i liturgii, stwierdza, że liturgia jest znakiem, który objawia i urzeczywistnia Kościół. Według Blachnickiego stwierdzenie to pełni rolę jakby zasady formalnej, która stanowi źródło i uzasadnienie wszystkich innych, bardziej szczegółowych, wypowiedzi. – Zob. B. Biela, *Kościół-Wspólnota. Wspólnota jako zasada urzeczywistniania się Kościoła w ujęciu ks. Franciszka Blachnickiego (1921–1987)*, Katowice 1993, s. 48.

⁴⁶ Mając na uwadze wskazaną zależność, soborowa konstytucja o liturgii stwierdza wyraźnie: „Dlatego wszyscy powinni bardzo cenić życie liturgiczne [...], powinni być przekonani, że Kościół ujawnia się przede wszystkim w pełnym i czynnym uczestnictwie całego Ludu Bożego w tych samych obchodach liturgicznych, zwłaszcza w tej samej Eucharystii, w jednej modlitwie, przy jednym ołtarzu” (KL 41).

⁴⁷ Zob. F. Blachnicki, *Teologia pastoralna ogólna. Eklezjologiczna dedukcja...*, dz. cyt., s. 284-285.

⁴⁸ „Celem katechumenatu jest wdrażanie do życia słowem Bożym [...], dalszym celem katechumenatu jest doprowadzenie do żywej modlitwy, do życia liturgią, do życia i podjęcia odpowiedzialności (diakonii) w ramach wspólnoty lokalnej i do świadectwa. Świadectwo nie jest jakimś dalekim etapem formacji do życia chrześcijańskiego, ale należy do elementów podstawowych, które uwzględnią w swoich celach formacyjnych już katechumenat”. – Tenże, *Godziny Taboru*, dz. cyt., s. 58.

Wspólnota z Bogiem i z Kościołem przez Eucharystię musi być naturalnym celem i ukoronowaniem wszelkiego katechumenatu⁴⁹.

Mając na względzie faktyczną realizację wskazanych przez ks. Blachnickiego zadań, należy podjąć konkretne działania katechetyczno-duszpasterskie. W trosce o *actuosa participatio* uczestników liturgii trzeba zadbać o wyraźną formę systematycznej katechezy mistagogicznej, której treścią będą poszczególne etapy liturgii mszalnej oraz duchowe postawy, jakich domaga się uczestnictwo w liturgii. W tym celu wydaje się konieczne poszukiwanie w Kościele w Polsce różnych form katechezy parafialnej, która będzie w stanie zadośćuczynić temu zadaniu. Wychowanie liturgiczne domaga się współdziałania katechezy parafialnej, rodzinnej oraz nauczania religii w szkole. Inspiratorką, a jednocześnie podstawowym podmiotem katechezy liturgicznej pozostaje zawsze parafia⁵⁰. Uwzględniając odmienny charakter katechezy parafialnej i nauczania religii, który wynika z różnicy celów kształcenia przyjmowanych w obydwu środowiskach, należy zadbać o to, aby podejmowanie tych samych zagadnień tematycznych było zasadniczo odmiennie w swojej formie. Nauczanie religii w szkole koncentruje się na wymiarze poznawczym prawd wiary, natomiast katecheza jest ze swej natury mistagogiczno-wychowawcza. Katechetyczne spotkania w parafii nie mogą więc stać się powtórzeniem nauczania religii w szkole, lecz mają mieć wyraźny wymiar egzystencjalny i liturgiczno-pastoralny. Katecheza parafialna, prowadzona w oparciu o zasady katechumenatu, przyjmuje jako zasadniczy cel formację postaw liturgicznych oraz wychowanie do głębszego rozumienia symboli⁵¹.

Należy zdecydowanie dowartościować mistagogiczny wymiar formacji kapłanów, alumnów oraz studentów teologii przygotowujących się do podjęcia posługi katechetycznej. Formacja podstawowa i permanentna ma zmierzać do wypracowania i ciągłego umacniania w nich postawy *sentire cum Ecclesia*. Dotyczy to zwłaszcza osób, którym powierzono misję katechetyczną w środowisku szkolnym. W tym celu w ramach organizowanych dni formacyjnych bądź rekolekcji dla duszpasterzy i katechetów należy podejmować tematykę mistagogii. Równie istotne wydaje się, aby w seminariach duchownych oraz na wydziałach teologicznych już na etapie zakładania efektów kształcenia wyraźnie określić wiedzę, umiejętności oraz kompetencje umożliwiające przyszłym absolwentom realizację mistagogicznego wymiaru katechezy⁵².

Warto zwrócić uwagę na podejmowane w niektórych diecezjach działania zmierzające do przygotowania katechetów parafialnych. W archidiecezji katowickiej, zgodnie z uchwałami II synodu, powołano ośrodek formacji kateche-

⁴⁹ Tenże, *Katechumenat na dzisiejszą godzinę*, dz. cyt., s. 2; zob. tenże, *Pisma katechetyczne. Kerygmatyczna odnowa...*, dz. cyt., s. 131.

⁵⁰ Zob. PDK 25.

⁵¹ R. Buchta, *Mistagogia w polskiej refleksji i praktyce katechetyczno-duszpasterskiej po II Soborze Watykańskim*, Katowice 2017, s. 473.

⁵² Tamże.

tów parafialnych⁵³. Do zadań katechetów należeć będzie: wspieranie prezbiterów i diakonów w formacji wiernych, pomoc w przygotowaniu rodziców i chrześcijan do chrztu dziecka, pomoc w katechezie rodziców dzieci przed i po przyjęciu Pierwszej Komunii Świętej, uczestnictwo w przygotowaniu kandydatów do bierzmowania oraz w katechezie dla rodziców i świadków, pomoc duszpasterzom w bliższym przygotowaniu młodzieży szkół średnich do małżeństwa, uczestnictwo w animowaniu i prowadzeniu grup parafialnych i apostołskich oraz w organizowaniu kręgów biblijnych i kursów ewangelizacyjnych, pomoc w rekolekcjach zamkniętych. Archidiecezjalna Szkoła Katechetów Parafialnych powołana została w nadziei na tworzenie w przyszłości takich form katechezy parafialnej, które będą w stanie wypełnić zadania właściwe dla katechezy mistagogicznej⁵⁴.

Ksiądz Blachnicki nie miał żadnych złudzeń ani wątpliwości co do tego, że jeżeli Kościół w Polsce pragnie pozostać żywą częścią Kościoła powszechnego, musi podjąć ogromny trud odnowy i odbudowy realnego katechumenatu. Musi zmierzać do stworzenia katechumenatu, który będzie w stanie faktycznie wprowadzić młode pokolenia w życie we wspólnocie ludu Bożego. Swoje pastoralne poszukiwania zdefiniował, wskazując cztery zasadnicze kierunki, w jakich powinna zmierzać odnowa duszpasterstwa. Należą do nich:

- a) odnowa katechezy, która – pomimo wkładanego w nią ogromnego trudu – pozostawia wiele do życzenia, jeżeli chodzi o poziom;
- b) odnowa rodziny polskiej jako chrześcijańskiej wspólnoty i środowiska wychowawczego;
- c) organizowanie różnych form katechizacji dorosłych w ramach duszpasterstwa parafialnego;
- d) odnowa liturgii, aby wierni skupiający się wokół ołtarza wynosili stamtąd głębokie doświadczenie Kościoła jako zgromadzenia ludu Bożego i aby tam czerpali inspirację i siły do budowania Kościoła jako wspólnoty dzieci Bożych we własnych rodzinach i innych wspólnotach życia.

Czcigodny Sługa Boży ks. F. Blachnicki był przekonany, że wypełnienie wskazanych zadań, zmierzających do odnowy duszpasterstwa i wypracowania integralnego katechumenatu, może zagwarantować przyszłość Kościoła w Polsce. Zrozumieć tę drogę i odważnie nią kroczyć – to „odczytać znaki czasu i pójść za wezwaniem chwili – boskiego *kairos*”⁵⁵. Kościół stara się wypełnić powierzoną mu przez Chrystusa misję głoszenia Dobrej Nowiny w każdym czasie i w każdym warunkach. Coraz pełniej jednak objawia się w nim świadomość, że orędzie

⁵³ Zob. <http://skp.centrum.katowice.pl>

⁵⁴ R. Buchta, *Mistagogia w polskiej refleksji i praktyce katechetyczno-duszpasterskiej...*, dz. cyt., s. 473.

⁵⁵ F. Blachnicki, *Katechumenat na dzisiejszą godzinę*, dz. cyt., s. 2.

Ewangelii nie jest kierowane w stronę jakiegoś niesprecyzowanego słuchacza, lecz proklamowane jest ludziom żyjącym w określonym kontekście historycznym, cywilizacyjnym, ekonomicznym i kulturowym. Powyższe uwarunkowania obliwiają do poszukiwania i posługiwania się takimi formami przekazu, które coraz pełniej uwzględniają *Sitz im Leben* aktualnego odbiorcy. W przeciwnym wypadku istnieje realne niebezpieczeństwo, że Ewangelia zostanie odrzucona nie ze względu na nią samą, ale ze względu na błędną czy niezrozumiałą dla słuchacza formę przekazu.

Właśnie w ten sposób pojmował odpowiedzialność Kościoła za powierzoną mu misję ks. F. Blachnicki. Jego pastoralne przemyślenia znalazły swoje odzwierciedlenie we wskazanych „kierunkach odnowy” polskiego duszpasterstwa. Odczytując je ponownie po pięćdziesięciu latach, dostrzegamy, jak wielką intuicją pastoralną w interpretacji wskazań Soboru Watykańskiego II – w kontekście ówczesnych znaków czasu – wykazał się ks. F. Blachnicki. Z perspektywy półwiecza trudno nie dostrzec ogromnego wysiłku, jaki podjęto w ramach odnowy duszpasterstwa i samej katechezy. Nie sposób jednakże stwierdzić, czy wskazane wówczas zadania zostały już w pełni wykonane. Świadectwem ich ponadczasowej aktualności są podejmowane wciąż na nowo próby poszukiwania odpowiedniej dla „danej godziny” formy katechezy oraz sposobów pełniejszego zrozumienia i udoskonalenia związanych z nią uwarunkowań.

Ksiądz F. Blachnicki był największym polskim teologiem pastoralistą XX wieku. Jego działalność naukowa i posługa duszpasterska postrzegane są dziś jako wielki dar dla polskiego Kościoła. Nieustanne zgłębianie tajemnicy Kościoła urzeczywistniającego się w znaku liturgii jako *communio* ludzi z Bogiem i pomiędzy sobą pozwoliło mu dojść do zrozumienia jego istoty i natury. Troską naszego Pastoralisty stała się chęć odnowy umiłowanej wspólnoty w duchu wskazań Soboru Watykańskiego II. Myśląc o skutecznych sposobach wprowadzania doń nowych pokoleń chrześcijan, odwołał się do myśli Tertuliana: *Fiunt, non nascuntur christiani* („Stajemy się, a nie rodzimy chrześcijanami”), a tym samym wskazał na konieczność zorganizowania katechumenatu dla ludzi już ochrzczonych. Katechumenatu, który byłby czymś więcej niż proponowany dotychczas przekaz wiedzy religijnej. Z tych poszukiwań zrodził się Ruch Światło-Życie oraz wiele innych, głęboko teologicznie przemyślanych i uzasadnionych, działań duszpasterskich. Świadectwem poszukiwania przez ks. Blachnickiego skutecznych dróg odnowy Kościoła jest jego wołanie o „katechumenat na dzisiejszą godzinę”. Jego wizja Kościoła jest wciąż aktualna na początku XXI stulecia, a kierunki odnowy, które wówczas wytyczył, są może jeszcze bardziej dla nas zobowiązujące.

Powyższe wskazania powinny zostać odczytane jako zadania dla współczesnego duszpasterstwa, jako szansa adekwatnej katechetycznej odpowiedzi na odczuwany kryzys chrześcijańskiego wtajemniczenia, czy wreszcie jako niezbędne wsparcie i warunek nowej ewangelizacji. Niech troska o ich wypełnienie stanie

się wyrazem zbawczej misji Kościoła, zwracającego się – jak apelował Czcigodny Sługa Boży ks. F. Blachnicki – do ludzi „tej godziny”.

BIBLIOGRAFIA

- Biela B., *Kościół-Wspólnota. Wspólnota jako zasada urzeczywistniania się Kościoła w ujęciu ks. Franciszka Blachnickiego (1921–1987)*, Katowice 1993.
- Blachnicki F., *Analiza, diagnoza i terapia*, „Tygodnik Powszechny” 10(1973), s. 1-2.
- Blachnicki F., *Charyzmat „Światło-Życie” w służbie odnowy Kościoła lokalnego*, w: tenże, *Charyzmat „Światło-Życie”. Teksty podstawowe*, [bmw] 1987.
- Blachnicki F., *Godziny Taboru*, Carlsberg–Lublin 1989.
- Blachnicki F., *Katechetyka fundamentalna. Skrypt dla studentów KUL*, Lublin 1970.
- Blachnicki F., *Katecheza a liturgia*, „Collectanea Theologica” 39(1969), z. 3, s. 120-124.
- Blachnicki F., *Katecheza o Mszy świętej w świetle soborowej odnowy liturgii*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 19(1966), nr 4-5, s. 243-254.
- Blachnicki F., *Katechumenat na dzisiejszą godzinę*, „Tygodnik Powszechny” 24(1973), s. 1-2.
- Blachnicki F., *Kościół: ideal i rzeczywistość*, „Tygodnik Powszechny” 18(1973), s. 1-2.
- Blachnicki F., *Oaza nowego życia I stopnia. Podręcznik*, Krościenko 2001⁸.
- Blachnicki F., *Pisma katechetyczne*, t. 2: *Katechetyka fundamentalna*, red. M. Marczewski, r. Murawski, K. Misiaszek, Warszawa 2006.
- Blachnicki F., *Pisma katechetyczne*, t. 1: *Kerygmaticzna odnowa katechezy (Zorientowanie w problematyce)*, red. M. Marczewski, r. Murawski, K. Misiaszek, Warszawa, 2005.
- Blachnicki F., *Stan odnowy liturgii w Polsce w przededniu nowych zadań*, „Collectanea Theologica” 40(1970), z. 2, s. 93-95.
- Blachnicki F., *Sympatycy czy chrześcijanie? Katechumenat na dzisiejszą godzinę*, Kraków 2004².
- Blachnicki F., *Teologia pastoralna ogólna*, cz. 2: *Eklezjologiczna dedukcja teologii pastoralnej. Skrypt dla studentów KUL*, Lublin 1971.
- Blachnicki F., *Urzeczywistnianie się Kościoła w liturgii*, „Collectanea Theologica” 37(1967), z. 1, s. 24-39.
- Buchta R., *Mistagogia w polskiej refleksji i praktyce katechetyczno-duszpasterskiej po II Soborze Watykańskim*, Katowice 2017.
- Buchta R., *Mystagogic dimension of christian formation in the family community*, „Roczniki Teologiczne” 67,11(2020), s. 45-64.
- Buchta R., *„Obudzić olbrzyma” – katecheza dorosłych szansą nowej ewangelizacji w parafii*, w: *Kazateľská činnosť ako integrálna súčasť novej evanjelizácie II*, Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta, Prešov 2014, s. 155-175.
- Buchta R., *Wprowadzenie*, w: Komisja Duszpasterstwa Konferencji Episkopatu Polski, *Wielka tajemnica wiary. Program duszpasterski Kościoła w Polsce na rok 2019/2020. Zeszyt katechetyczny*, red. r. Buchta, K. Misiaszek, Katowice 2019, s. 5-6.

- Buchta R., *Wstęp*, w: Komisja Duszpasterstwa Konferencji Episkopatu Polski, „*Duch, który umacnia miłość...*”. Program duszpasterski Kościoła w Polsce na lata 2017–2019. Zeszyt katechetyczny, Katowice 2017, s. 5-6.
- Buchta R., *Zadania dla współczesnego duszpasterstwa wynikające z „Katechumenatu na dzisiejszą godzinę”*, w: Ks. Franciszek Blachnicki – katechetyk i pastoralista. W dwudziątą rocznicę śmierci Sługi Bożego, red. r. Buchta, Katowice 2009 (Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, 54), s. 217-234.
- Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Catechesi tradendae* (16.10.1979), wyd. pol., Kielce 1996.
- Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio* (22.11.1981), wyd. pol., Wrocław 1996.
- Katechizm Kościoła Katolickiego* (11.10.1992), wyd. pol., Poznań 1994.
- Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*, Częstochowa 2019.
- Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce* (20.06.2001), Kraków 2002.
- Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, Częstochowa 2018.
- Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, wyd. pol., Poznań 1998.
- Ks. Franciszek Blachnicki – katechetyk i pastoralista. W dwudziątą rocznicę śmierci Sługi Bożego, red. r. Buchta, Katowice 2009 (Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, 54).
- Misiaszek K., *Wspólnota chrześcijańska (parafia) jako podmiot katechezy*, w: *Katecheza w parafii. Poszukiwanie tożsamości*, praca zbior. pod red. K. Kantowskiego, Warszawa, 2004, s. 17-27.
- Murawski R., *Historia katechezy*, w: *Historia katechezy i katechetyka fundamentalna*, red. J. Stala, Tarnów 2003.
- Murawski R., *Wczesnochrześcijańska katecheza (Do Edyktu Mediolańskiego – 313 r.)*, Płock 1999.
- Murawski R., *Wstęp*, w: F. Blachnicki, *Pisma katechetyczne*, t. 1: *Kerygmatyczna odnowa katechezy*, red. M. Marczewski, r. Murawski, K. Misiaszek, Warszawa 2005.
- Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Dyrektorium katechetyczne*, wyd. pol., Kielce 2020.
- Piwowski W., *Religijność wiejska w warunkach urbanizacji*, Warszawa 1971 (seria: Biblioteka „Więzi”).
- Potocki A., *Katecheza między „niebem” a „ziemią” – między parafią a szkołą*, „Katecheta” 45,2(2001), s. 13-22.
- Sobór Watykański II, Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis*, w: *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje* (tekst pol., nowe tłum.), Poznań 2002, 314-324.

Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum concilium*, w: *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje* (tekst pol., nowe tłum.), Poznań 2002.

Szkoła katechetów parafialnych, <http://skp.centrum.katowice.pl>.

Wodarczyk A., *Prorok żywego Kościoła. Ks. Franciszek Blachnicki (1921–1987) – życie i działalność*, Katowice, 2008.

Wysłuchani w Ducha. Uchwały II Synodu Archidiecezji Katowickiej, Katowice 2016.